

ГОДИНА II.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 22.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЏИЋ.

ИЗЛАЗИ ЧЕТИРИ ПУТА НА НЕДЕЉУ НА ПО ТАБАКА. — СТОЈИ ЗА НОВИ САД 40, А НА СТРАНУ 60 НОВ. МЕСЕЧНО. — ЗА ОГЛАСЕ НАПЛАЋУЈЕ СЕ ОД ЈЕДНЕ ВРСТЕ 3 НОВ. И 30 ЗА ЖИГ ОВАКИ ПУТ.

МОЛИЈЕР.

Беше 17. фебруара 1673. У париском позоришту „Пти Бурбон“ даје се по четврти пут: „Le malade imaginaire, comédie de Jean Baptiste Poquelin de Molière“, „Силом болесник“ од Ј. Б. П. Молијера. Представа почиње у 4 сахата после подне. У облачioniци прави тоалету „силом болесник.“ Али је ли тај човек од педесет година, што се осушио као кожа и кост, са тим угнутим кашљавим грудима и упалим безејајним очима, што га пролази језа и дрхтавица по свом телу, што сваки час уморен пада у насловачу пред фуруном, да прикупи снаге да би се могао облачити и лице своје дотерати према улози — је ли то доиста човек, који је себи уобразио, да је болестан? Није, то је самртник; и он то зна! Али га ипак његова лепа, млада жена Арманда не могаше намолити, да данас не игра и да данашњу представу откаже. Он јој са тужним осмејком одговори: „То не иде, Армандо. Педесет сиромашних позоришних раденика изгубили би своју дневницу, ако се данас не би играло!“ И тако се с тешком музом у боловима — одвукао у позориште.

Белило и руменило треба да му лажно поврати здравље на његово упало, бледо лице. Дебеле црне пруге испод очију треба да му поврате угашени сјај очију... Узалуд! Са болним осмејком посматра „силом болесник“ своје нагарађено здравље у огледалу... Он се обукао, па је готов. Сав изнемогао спусти се у насловачу и замшљено гледа у ватру, што праска у фуруни... Зима му је, а никаква ватра не може да га загреје!

15. јануара 1622. г. роди се младом Жану Поклену, пола тапетару, пола служи — мали Жан Поклен. У оца му беше осим њега још шесторо деце а у својој 10. години добије мали Жан мађију. Отац пошаље малог Жана на најодличнију париску гимназију, где је са младим принцевима и грофовима ишао у школу, а год. 1640. у Орлеан, да учи грађанско право. Кад му је било 24 године врати се као Doctor juris у Париз и упише се у адвокате. Да ли је икад какву парницу добио или изгубио? Не знамо! Али знамо то, да је наш млади адвокат веома радо и марљиво ишао у париско позориште, а на скоро најрадије у неко мало сиромашно позориште, које је неко друштво било отворило у једној дашчари под насловом: „Théâtre très-célèbre“ (веома славно позориште.) Он се смртно заљуби у Мадлену Бержарову, најлепшу и најдаровитију глумицу тога „веома славнога позоришта“, у кћер једне пристојне чиновничке породице. А и она љубљаше њега. И Жан Поклен остави своју адвокацију и очинску кућу, те године 1645. ступи на позорицу тога чувенога позоришта под позоришним именом Молијер.

Али већ првога лета мораде та дружина сеставити Париз због слабог прихода, те мораде побушати срећу у провинцији. Но и ту као да им се срећа није смешила. Али они, пуни младе комедијанке крви, лако су трпили глад и сваку невољу по сеоским шупама и по мирисним сенацима. А у толико боље су им пријали дани када се нашао какав богати родољуб, који их је потпомагао, као што беше војвода Епернон у

Бордову. Овде покуша млади Молијер, да напише једну жалосну игру, али се Бордовцима његова „Тебајида“ није допала, и он баца перо — да га не узме у руке за више година.

Тумарајући тако по различитим крајевима, давали су „импровизоване шаљиве игре,“ у којима само сцене и течај радње беше утврђен, а разговори беху остављени досетци глумчевој. Веле, да се још налази нацрт таквих лакрдија од Молијера; али се из њих још слабо даје наговестити каснији највећи француски писац шаљивих игара.

Године 1653. даваше друштво у Лиону: *L'é-tourdi*. („Сметењака“) са веома срећним успехом. Ту им је посао тако добро ишао, да су Молијер и Мадлена, као први глумци а уједно и као управитељи целе дружине, неке нове добре снаге примили у дружину. После две године, по што је дружина себи лепо име стекла, доведе управитељ Молијер, по савету својих пријатеља, дружину натраг у Париз, да покаже своју уметност пред светом у престоници и пред краљевским двором. Та прва представа беше 24. октобра 1658. године у Лувру пред Људевитом XIV. и његовим сјајним двором, и испала је сјајно. Краљ беше заповедио да се приказује нека жалосна игра, што не беше Баш најјача страна молијерове дружине. То је управитељ и сам осећао. Када се свршио комад, ступи Молијер на позорницу и замоли згодним речима за допуштење, да једном завршном игром краља развесели. Краљ милостиво допусти, и Молијер одигра своју малу лакрдију: „Заљубљени лекар,“ што је краља веома пријатно позабавило.

По што је себи Молијер тако прокрчио пута у Паризу, узме од једнога Талијанца позориште у најам за четири представе преко недеље, и на скоро је својим шаљивим комадима: „Сметењака“ и „Љубавна зађевица“ све веселе Паризлије био задобио. Овај двоструки успех охрабри песника још више, и тако је дивовским корацама све више напредовао. Он одбаци сву стару шаблону, и баца се у бујни париски живот, те напише са свим по свом плану комад под насловом: „*Les précieuses ridicules*“ („Смешни гиздавци.“) Тим комадом створио је не само за Француску, већ и за цео свет савремену сатиричну комедију, која је све будалаштине, мане и слабости као у неком огледалу износила и безобзирно

шибала. У својим „гиздавцима“ изнео је Молијер са нечувеном смелашћу смешне навике и обичаје на двору бога-краља Људевита XIV. шибалујући у дивним карикатурама оне разнежене, налицикане и накинђурење дворнике, у којих све беше неприродно: одело, владање, говор, мишљење, радња! И комад није извиждан, већ публика беше занесена, очарана, што се могаше сита насмејати на рачун свога драгог сулудастог суседа. Песник буде одушевљено изазван и добије највећу захвалност. А у партеру устане неки старац и машући шеширом повикне на позорницу: „Само тако, Молијере, то је добра комедија!“ — А срећни песник рече са веселим лицем својим глумцима: „Ја сам победио! Сад се више не морам освртати на Плаута и Теренца, нити морам трудно прерађивати менадрове одломке! Сад само треба још да проучавам живот!“

У свима каснијим шаљивим комедијама молијеровим огледа се највернија слика његовога доба и живота, онако, као што га је на свом десетогодишњем путовању по провинцији проучио, а још више живот, као што га је сваки дан имао пред очима у Паризу и на сјајном двору Људевита XIV. у Верзаљу. Једанпут се само покушао у озбиљном јуначком комаду: „*Don Garcin de Navarre*“, али је тиме пропао, те се са тога онет врати својој сатиричкој шаљивој игри и напише комад „*L'école des maris*“ („Школа за ожењене.“) Овај се комад представљао у јуну 1661. и имао је сјајна успеха.

Молијер не беше срећан у браку. После смрти своје прве жене Мадлене Бежарове, ожени се Армандом, за коју се говорило, да је била еби његове прве жене, коју му је она била довела. 14. фебруара 1662. представљао му се комад: „Школа за ожењене“, у ком је Молијер са дивном комиком приказивао старог смешно заљубљеног и превараног мужа Зганареља, а Арманда младу неверну Леонору, несташно и весело. Одмах за тим ожени се Молијер Армандом, али већ после неколико месеца нашао је у свом несрећном брачном животу доста весела градива за први шаљиви комад, који је после друге женидбе написао. Крвљу, која је из његова срца потекла, напише у очајничком болу грозну сатиру на самога себе: „*L'école des femmes*“, („Женска школа“) Док је он у том комаду играо Арнолта, а Ар-

манда Агницу, публика се слатко смејала, а није ни помишљала, каква се грозна трагедија збива на позорници, кад оно Арнолд-Молијер говори Агници-Арманци: „Мала змијо, коју сам у недрима грејао, и једва што се откравила, па већ у незахвалности својој мисли, како да уједе мужа, који је неговао. Ох, љубави, ти чудни створе! Тешко нама мужевима, што смо пред тим жентуринама тако слаби и немоћни! Цео свет зна за њихове погрешке, брбљави и неразумни згаде! Од тебе нема ништа слабијега, нити луђега, нити несталнијега на беломе свету. — на ипак, ипак све чинимо за такову зверад!“

Арманда беше Молијеру неверна, провађаше љубав са неким грофом, и несрећни Молијер мораде се после четири године с њоме раставити. Али Арманда остаје и даље глумица у његовој дружини, и они играју у истом комаду. Кукавни Молијер страховито пати, јер он још непрестано и страсно љуби Арманду; и ту своју патњу износи нам у свом новом шаљивом комаду: „Le misanthrope.“ („Човекомрзац.“) Овај огорчени човекомрзац, са неугашљивом љубави у срцу, опет није нико други него несрећни Молијер. Али у том комаду не шибало он само своје болно срце, него цело тадашње труло друштво, како у свом

„Дон Жуану“, тако и у „Тартифу“, том узору свију претваралица и лажних побожника.

У комаду „Амфитријон“ не штеди ни самога краља Лудевита, а општемане свога доба шибало у комадима: „L'avare“ („Тврдица“) „George Dandin,“ и „Le bourgeois gentilhomme,“ („Грађански племић“), „Les femmes savantes“, („Учене жене“) и „Le malade imaginaire,“ („Силом болесник.“)

Последњу сатиру написао на смрт болни Молијер опет на самога себе. Та боља беше узрок да се са Армандом опет измири. . . .

Ето тако је живео, љубио, страдао и писао Молијер, који 17. фебруара 1673. на смрт болан сеђаше у својој облачионици пред фуруном у шаљивом оделу „силоу болесника“.

Звонце зазвони на позорници. . . Болник стиште зубе и одвуче се на позорницу, где је сву снагу прибрав да одигра своју улогу. Најпосле проглашује се „силоу болесник“ за доктора у црвеном докторском плашту. Тек што се спусти застор, стропошта се песник од тешке слабости онесвесан. Онако у оделу као што је играо, однесу га кући. После неколико сахата покриваше исти црвени докторски плашт — молијерову лешину, а Француска изгуби свога највећега сатиричког драматског песника и учитеља за векове.

Д М С Т Ш Њ Ш.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Вампир и чизмар) приказан је у недељу 11. фебруара. При овој представи особито су нас занимале две улоге: Мајстор Ђара (Пелеш) и Миша (Петровић). Господин Пелеш, као што смо извештени, није дошао амо, да гостује у својим најбољим улогама, него је пристао на наш репертоар, те је тако између пет представа, држећи се истина једнако своје струке, приказао три за њега нове улоге. Ово му беше једна од његових старих; то се видело одмах по сигурности и прецизији с којом је изведена. Али ма да немамо шта забавити уметничкој страни г. Пелеша у тој улози, опет не можемо никад заборавити природну бономију покојнога Маринковића. Петровић је са Мишом узео на се терет већих улога, и прву је од њих већ тога вечера добро извео, а још ће боље, док се мало у њој одомаћи. Пожњевено признање публике нека му је подстак на то. Изврсна је била Перса (Поповићева), као обично у својој струци. А и остали у пуној мери чинише своју дужност, као Анка (Недељковићка), спахија (Зорић), Ставра (Рашић), Влајко (Лукић), доктор (Марковић) и Шпицер (Бунић).

С И Т Н И Ц Е.

* (По хинески.) Сви хинески представљачи и играчи добили су не давно од владе глас, да ће још за три године смети на досадањи начин живити. За три године нека се приправе, јер ће се тада морати латити „корисна посла.“ У Хини се сада много из основа преуређује, али је ту влада хинеска мало ипак претерала, ма да се мора признати, да ни у Европи ова хинеска наредба не би била са свим неумесна, особито кад се узме, да је веома малом броју глумаца до тога стало, да буду прави уметници, већ већина од њих тера од уметности занат.

* (Слика српског мучеништва.) Неки саветник у миру и надшумар Кауц послао је ових дана мађарској ученој академији веома важну стару историјску слику, која представља како су погубили учеснике у завери Пете Сегединца 4 априла 1736 год. на садањем хенцијевом тргу у Будиму. На слици су написана имена свију учесника и исти Кауц добио је ту слику од удовице некога стражмештра Пете, који је био по свој прилици потомак једнога од тих мученика.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

30. ПРЕДСТАВА

ВАН ПРЕТПЛАТЕ.

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 18. ФЕБРУАРА 1873.

У НОВОЈ ПОЗОРИШНОЈ ДВОРАНИ:

ЗИДАЊЕ РАВАНИЦЕ.

ПОЗОРИШНА ИГРА У 3 ЧИНА, С ПЕСМАМА, ОД А. НИКОЛИЋА, МУЗИКА ОД Ј. ШЛЕЗИНГЕРА.

О С О Б Е :

Кнез Лазар	.....	Лукић.
Царица Милица	.....	Ј. Маринковићка.
Југ Богдан	.....	Сokolовић.
Од Ковчица Ивко,	} српске војводе	Суботић.
Од Омоља Живко.		Божовић.
Бановић Страхиња,		Марковић.
Вук Бранковић,		Петровић.
Милан Топлица,		Пешић.
Иван Косанчић,		Бунић.
Мусић Стеван,		* * *
Петар Браничевић		* * *
Милош Обилић		Зорић.
Војин,		Рашић.
Мирко,	Степић.	
Радмило,	* * *	
Веселин,	* * *	
Миљко,	Пешић.	
Љубидраг,	* * *	
Стојан,	* * *	
Влајко,	Л. Хаџићева.	
Бошко.	Станчић.	
Раде Неимар, зидар	Сајевић.	
Слуга Вождар	Љ. Зорићева.	

У уторак 20. фебр. „**ФРАНЦУСКО-ПРУСКИ РАТ.**“ Шаљива игра у 1 радњи, од К. Трифковића. — За тим: „**ЛЕК ОД ПУНИЦА.**“ Шаљива игра у 1. радњи, по шпанском прерадио Лауш, краљ баварски, превео Ј. Ђорђевић.

Улазнице се продају у писарници позоришној (стану матичином) од 9—12 пре подне и од 3—5 сахата после подне, а после на каси.

Ко од наших претплатника жели своја места за ову представу задржати, нека се изволи тога ради пријавити у позоришној писарници најдуже до 11 сахата пре подне.

Од „Зборника позоришних дела“ изашло је до сад пет свезака. У првој је свесци „Школски надзорник, у другој „Шаран“, у трећој „Честитам“ и „Француско-пруски рат“, у четвртој „Краљева сеја“ а у петој „Максим Црнојевић.“ Прве две свеске стоје 20 новч., трећа 30 новч., четврта 50 новч., а пета 40 новч. а. вр.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 9 САХАТА.